

DOI: <https://doi.org/10.33731/32022.262631>

FINTECH-СТАРТАПИ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Оксана Музика-Стефанчук,
*завідувач кафедри фінансового права Інституту права
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка, провідний науковий співробітник НДІ
інтелектуальної власності НАПрН України,
доктор юридичних наук, професор
ORCID ID: 0000-0001-7986-7149*

Стаття присвячена окремим проблемам сучасної цифрової економіки. Особлива увага приділяється розвитку Fintech-стартапів в Україні. Аналізується зарубіжний досвід створення та впровадження Fintech-стартапів. Розглядаються причини збитковості Fintech проєктів в Україні та інших країнах.

Розглядаються особливості інноваційного вітчизняного мобільного банкінг-проєкту Monobank (з 2017 р.).

Досліджуються історичні приклади створення «віртуальних» банків у США та Німеччині. Доведено, що виникнення віртуальних банків стало передумовою для створення онлайн-банкінгу (e-banking, online banking), що дозволяє особі керувати своїм банківським рахунком (рахунками).

Розглядається діяльність UNIT.City — інноваційного парку в Україні у галузі fintech-галузі. Особливу увагу приділяється мобільним додаткам доповненої реальності.

Аналізуються типові проблеми, з якими зіштовхуються розробники fintech-стартапів.

Ключові слова: фінанси, банк, віртуальний банк, цифрова економіка, Fintech, стартап, рахунок, фінансова установа

У процесі розвитку цифрової економіки Україна впроваджує fintech, проте ми використовуємо здебільшого зарубіжні, світові надбання, а не створюємо такі новітні продукти, які могли б з ними конкурувати. Попри те що у фінансовій сфері fintech можуть запроваджуватися поза межами державного регулювання, для України все ж таки така дерегуляція може мати негативні наслідки у вигляді шахрайства, що, зокрема, зустрічається в онлайн-розрахунках без посередників. Наприклад, на сервісі OLX можна купити-продати все матеріальне. Водночас немає гарантії, що після отримання коштів продавець надішле товар. З метою уникнення подібних проблем запропонува-

ли послугу OLX-доставка, за якої покупець переказує кошти, які резервуються у посередника — третьої особи, а продавець їх отримує на свій банківський рахунок лише після того, як покупець забирає товар. Є й інші проєкти безпечних угод в Інтернеті.

Доволі цікавим, певною мірою проривним у банківській сфері в Україні з 2017 року став інноваційний мобільний банкінг-проєкт Monobank, запущений у партнерстві з командою Fintech Band.

Monobank — це не банк у розумінні вітчизняного банківського законодавства, він не має відділень. Monobank спільно належить фінансово-промисловій групі «ТАС» і Fintech Band та пропонується як пакет послуг від Univer-

sal Bank, оскільки саме з цим банком клієнт підписує договір при отриманні картки Monobank. Тобто клієнт отримує доступ до послуг Universal Bank за рахунок онлайн-банкінгу. Його концепція — це «банк у кишені», створений для клієнтів-фізичних осіб, для яких смартфон — увесь всесвіт, а банк — його частина. Зареєструвавшись за посиланням, особа може отримати кредитну картку в гривні, оснащену безконтактною технологією PayPass для миттєвих розрахунків в одному з пунктів видачі карток Monobank або замовити доставку [1]. Станом на вересень 2018 року видано понад 400 тис. карток Monobank і це при тому, що власних відділень ця установа не має. Для клієнтів позитивним є те, що, розраховуючись картою в супермаркетах, закладах харчування, на АЗС, можна отримати кешбек до 20 %; також у мобільному додатку доступні р2р-перекази, є можливість оплати без комісій комунальних платежів, поповнення мобільного рахунку, оплата штрафів, податків, єдиного соціального внеску, онлайн-ігор тощо. Доступність і зручність такого сервісу є очевидною. У вересні 2018 року Monobank запустив валютні депозити для бета-користувачів.

До недоліків Monobank відносять такі:

- клієнти, які не мають смартфонів, продуктом користуватися не можуть. Більше того, додаток можливо встановити тільки на актуальні версії платформ iOS і Android;
- Monobank не має власних терміналів та банкоматів для поповнення картки і зняття готівки. Він використовує сервіси iBox та ресурси інших банків;
- отримати кредитний ліміт може далеко не кожен. За словами представника служби підтримки, на ліміт і його обсяг впливає багато факторів. Можливу суму кредиту розраховують індивідуально для кожного клієнта. Варто зазначити,

що у групі Monobank у Фейсбуці чимало переселенців із зони АТО (ООС) зазначали, що не отримали кредитний ліміт, бо зареєстровані на непідконтрольній Україні території [2].

Варто вказати, що перший подібний «віртуальний» банк Security First Network Bank (SFNB) з'явився у США ще в 1995 році, а в 1996 році у Німеччині створили і запустили аналог під назвою Advance Bank.

Вважається, що організацію SFNB було створено для американців, які часто пересувалися різними містами і штатами країни чи виїжджали за кордон. Фахівці придумали продукт, який надавав послуги як фінансова установа, однак без прив'язки до якого-небудь географічного об'єкта, тобто місцем розташування банку був... Інтернет. Виникнення віртуальних банків згодом стало передумовою для створення онлайн-банкінгу (e-banking, online banking), що дає змогу особі керувати своїм банківським рахунком (рахунками).

Ера електронних фінансових послуг вимагає створення умов для упередження шахрайств і зловживань, тому й потрібно підвищувати рівень фінансової грамотності населення. І в Україні є передумови для подальшого розвитку fintech. У цьому контексті варто згадати Проект USAID «Трансформація фінансового сектору» Національного банку України (НБУ) та Незалежної асоціації банків України (НАБУ), у межах якого у 2018 році провели конкурс «ФінТех Виклик» для сприяння фінансовій інклюзивності в Україні із загальним призовим фондом 1,5 млн грн [3].

Особлива увага fintech-галузі приділяється в UNIT.City, на просторах якого створюються великі інновації для українського та світового фінансових ринків. UNIT.City — це перший інноваційний парк в Україні, де створюється екосистема та інфраструктура для розвитку бізнесу у сфері високих технологій та креативних індустрій. Тут концентрація компаній, стартапів, студен-

тів, фахівців та дослідницьких лабораторій створює умови для того, щоб бізнеси в межах парку зростали швидше, ніж поза ним [4].

Відкриті дані для роботи з клієнтом, оплата по QR-коду, доповнена реальність в онлайн-банкінгу — це далеко не всі українські продукти fintech. Певною новизною відрізняється корпоративний акселератор, до якого відбирають проекти, що сприяють оптимізації витрат банку чи пропонують його клієнтам новий, більш зручний і швидкий доступ до обслуговування. Такі пілотні проекти запускають різні фінансово-кредитні установи, витрачаючи чималі кошти, проте згодом отримують реально те, що покращує їхню діяльність. Як приклад можна навести UKRSIBBANK BNP Paribas Group, який спільно з Radar Tech запустив fintech-акселератор Porcorp. Так, команда придумала, як забезпечити дрібних підприємців технологією безконтактної оплати, не купуючи дорогих POS-терміналів. Вони створили платформу для проведення безготівкових розрахунків за допомогою QR-коду. Задумка в тому, щоб підприємці завантажили на свій гаджет (смартфон чи планшет) спеціальний додаток, який генерує QR-коди для оплати, або ж встановили чат-бот у месенджері, який робить те ж саме. Будь-який з цих способів може замінити підприємцям POS-термінал. Покупці ж можуть зчитувати код будь-яким зручним способом — через додаток будь-якого банку або мобільного оператора, який підтримує оплату QR-кодом. UKRSIBBANK заробляє на комісії від трансакцій.

Заслугує на увагу також проект SIMO AR — це мобільний додаток доповненої реальності. Тобто користувач наводить камеру на предмет або зображення, система розпізнає їх та на екрані з'являється 3D-анімація, відео, або дані про предмети або товари або інша інформація. Це працює просто. Людина за допомогою додатка наводить камеру на картку і може дізнатися тарифи та спеціальні пропозиції, які йому доступ-

ні... Планується також додати візуальне розпізнавання платіжної картки, на яку клієнт хоче перерахувати гроші, що, у свою чергу, не потребує введення вручну номера картки. Інший пілот — візуальний пошук за товарами, вбудований у банківський додаток. Наприклад, комусь сподобалася якась річ на іншій людині або якийсь товар у магазині техніки. Людина просто запускає на смартфоні SIMO AR, наводить на бажану річ і отримує спеціальні пропозиції таких самих чи подібних товарів від партнерів банку. І прямо звідси онлайн можна оплатити запропонований товар. Клієнта можна мотивувати знижками, розрахунком на виплат, кешбеком. Тепер справа за бажанням банку (банків) інтегруватися в додаток [5].

Позитивними моментами fintech є те, що такі проекти передбачають запровадження новітніх технологій, програмних продуктів, рішень у фінансову сферу, що забезпечує поєднання технологій і фінансів. У практичному аспекті від цього виграють споживачі, а у грошовому — компанії, що надають товари, роботи, послуги споживачам за допомогою fintech. Для людей мінусом є те, що запровадження нових технологій призводить до повсюдної заміни людської роботи штучним інтелектом і машинами-роботами. Однак це, у свою чергу, має створювати орієнтири для молоді при виборі майбутньої професії — слід прораховувати наперед, що можуть замінити механізмами, аби не опинитися в ситуації, коли здобута освіта практично мало потрібна.

Розвиваючи, удосконалюючи чинне законодавство, Україна зважає, зокрема, на європейські норми. Ідеться, серед іншого, про Директиву ЄС 2015/2366 Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2015 року про платіжні послуги на внутрішньому ринку (PSD2). У 2016 році було внесено зміни до Положення про порядок емісії електронних платіжних засобів і здійснення операцій з їх використанням, затвердженого постановою Правління НБУ від 5 листопа-

да 2014 року № 705 (далі — Положення № 705). Зміни стосуються, зокрема, того, щоб не покладати повну відповідальність на користувача за спірні операції з використанням платіжних карток. З цієї метою п. 8 розділу II доповнено новим абзацом такого змісту: «Умови договору не мають містити вимогу про безумовну відповідальність користувача електронного платіжного засобу за неналежний переказ, за винятком, якщо доведено, що дії чи бездіяльність користувача призвели до втрати електронного платіжного засобу користувача, розголошення ПНУ або іншої інформації, яка дає змогу ініціювати платіжну операцію». Таке нововведення сприяє покращенню рівня обслуговування користувачів платіжних карток та сприяє зростанню довіри користувачів до використання платіжних карток.

Зауважимо, що в США, Китаї та країнах ЄС схвально ставляться до необхідності адаптації законодавства до нових послуг та бізнес-моделей, поступово змінюючи регулювання. Зокрема з 2018 року в ЄС стала обов'язковою Директива платіжних послуг 2015/2366 (PSD2), яка регулює питання діяльності компаній, що надають сторонні платіжні послуги та їх взаємодію з банківськими установами. В Україні НБУ вивчає та готує пакет пропозицій для адаптації нашого законодавства з положеннями PSD2 [6].

Вважаємо, що вітчизняні фахівці у технічній, фінансовій, економічній, юридичній сферах у співпраці з державними органами мають усі можливості розвитку fintech в Україні. При цьому йдеться саме про співпрацю, а не про державне зарегулювання нових фінансових технологій. Водночас слід зважати й на типові проблеми, з якими зіштовхуються розробники fintech-стартапів. Ідеться, зокрема, про такі причини збитковості проектів:

- брак інвестицій, невеликий обсяг українського ринку унеможливають вихід компанії на потрібні обороти;

- вибір моделі експансії на шкоду прибутковості;
- нестача ресурсів для успішної роботи на цьому ринку, організаційні складнощі для виходу на ринки інших країн;
- проблеми регулювання ринку;
- небажання укладати партнерські угоди з іншими стартапами і компаніями і за рахунок цього підвищувати результативність проекту;
- відсутність переваг на ринку, ніші, у якій проект може показати себе краще, успішніше від конкурентів [7];
- неврахування того, що проект, у разі його успішності, поверне вкладені в нього інвестиції протягом 3–7 років.

Слушним є висновок про те, що «розвиток fintech вимагає балансування між дотриманням безпеки та децентралізації і забезпеченням конфіденційності та масштабності. Нині у фінансовому секторі відбувається часткове витіснення традиційних посередників новими учасниками, автоматизованими процесами та децентралізованими мережами. Зростання конкуренції змушує традиційні фінансові установи застосовувати нові технології, поліпшувати фінансові продукти, змінювати бізнес-моделі та зменшувати витрати» [8, 15].

Отже, fintech-стартапи в Україні є і будуть. У цьому процесі, звісно, слід орієнтуватися на досвід інших країн, на потреби ринку та споживачів. Варто добре прораховувати, які сфери найбільш затребувані зараз і які мають тенденції до розвитку в майбутньому. До нових проектів доречно залучати партнерів, інвесторів з тих сфер, де проект може бути реалізований. ●

Список використаних джерел / List of references

1. Monobank — *Vasha bankivska kartka z super-mozhlyvostyami.* URL: <https://www.universalbank.com.ua/news/monobank-vasha-bankivska-kartka-z-super-mozhlyvostyami>.
 2. *Що таке Monobank, кому він належить і що пропонує сьогодні.* URL: <https://section.in.ua/brands/monobank/>.
 3. USAID, НБУ та НАБУ оголосили виклик фінтех-сектору. URL: <https://nabu.ua/ua/usaid-natsionalniy-bank-ukrayini-ta.html/>.
 4. Матеріали: URL: <https://unit.city/>.
 5. Ксендик Маша, Шишацкий Евгений. *Сделано в Украине. Как наши стартапы улучшают банковский сервис.* URL: <https://biz.liga.net/fintech/it/article/sdelano-v-ukraine-kak-nashi-startapy-uluchshayut-bankovskiy-servis>.
 6. Паперник С. *FinTech в Україні: чому потрібно розвивати ринок фінансових технологій?* URL: <http://yur-gazeta.com/publications/events/fintech-v-ukrayini-chomu-potribno-rozvivati-rinok-finansovih-tehnologiy.html>.
 7. Савенко Сергій. *FinTech-стартапи в Україні. Коли чекає на «зелене світло»?* URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/414020/fintech-startapy-v-ukrayini-koly-chekaty-zelene-svitlo>.
 8. Мазаракі А., Волосович С. *FinTech у суспільних трансформаціях. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2018. № 2. С. 5–18.*
-
1. Monobank — *Vasha bankivska kartka z super-mozhlyvostyami.* URL: <https://www.universalbank.com.ua/news/monobank-vasha-bankivska-kartka-z-super-mozhlyvostyami>.
 2. *Shcho take Monobank, komu vin належить і shcho proponuie sohodni.* URL: <https://section.in.ua/brands/monobank/>.
 3. USAID, NBU ta NABU oholosyly vyklyk fintekh-sektoru. URL: <https://nabu.ua/ua/usaid-natsionalniy-bank-ukrayini-ta.html/>.
 4. *Materialy:* URL: <https://unit.city/>.
 5. *Ksendzyk Masha, Shyshatskyi Evhenyi. Sdelano v Ukrainy. Kak nashy startapy uluchshaiut bankovskiy servis.* URL: <https://biz.liga.net/fintech/it/article/sdelano-v-ukraine-kak-nashi-startapy-uluchshayut-bankovskiy-servis>.
 6. *Papernyk S. FinTech v Ukraini: chomu potribno rozvyvaty rynek finansovykh tekhnolohii?* URL: <http://yur-gazeta.com/publications/events/fintech-v-ukrayini-chomu-potribno-rozvivati-rinok-finansovih-tehnologiy.html>.
 7. *Savenko Serhii. FinTech-startapy v Ukraini. Koly chekaty na «zelene svitlo»?* URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/414020/fintech-startapy-v-ukrayini-koly-chekaty-zelene-svitlo>.
 8. *Mazaraki A., Volosovych S. FinTech u suspilnykh transformatsiakh. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. 2018. № 2. S. 5–18.*

Надійшла до редакції 18.05.2022 року

Muzyka-Stefanchuk O. Fintech startups in Ukraine in the context of digital economy development. The article deals with the particular problems of today's digital economy. Particular attention is paid to the development of Fintech startups in Ukraine. The foreign experience of creating and implementing Fintech startups is analysed. The reasons for the failure of Fintech projects in Ukraine and other countries are considered.

Features of the innovative domestic mobile banking project Monobank (since 2017), which was launched in partnership with the Fintech Band, are considered. The shortcomings of Monobank are analysed, including the following: customers who do not have smartphones cannot use the product; Monobank does not have its own terminals and ATMs to top up the card and withdraw cash. It uses iBox services and resources of other banks; not everyone can get a credit limit.

Historical examples of the creation of «virtual» banks are studied. The first one is Security First Network Bank (SFNB) appeared in the United States in 1995, and in Germany in 1996, it was called Advance Bank. The emergence of virtual banks later became a prerequisite for the creation of online banking (e-banking), which allows a person to manage their bank accounts.

It is proved that the era of electronic financial services requires the creation of conditions to prevent fraud and abuse, and to this end should increase the level of financial literacy of the population. There are prerequisites for further development of fintech in Ukraine. In this context, the USAID Financial Sector Transformation Project of the National Bank of Ukraine (NBU) and the Independent Association of Banks of Ukraine (IABU) is analysed.

The activity of innovation park in Ukraine in the field of fintech industry UNIT.City is considered.

Special attention is paid to mobile applications with augmented reality.

The typical problems faced by developers of fintech startups are analysed. These are, in particular, the following reasons for the loss of projects: the Ukrainian market for investment is not so big; not enough resources for successful work in this market; market regulation issues etc.

Keywords: finance, bank, virtual bank, digital economy, Fintech, startup, account, financial institution